

1920 **KÖZLEMÉNYEK** 1920

KIADJA AZ IPARTESTÜLET, BUDAPEST, VIII., NÉMET-UTCA 22. SZ.
XXXXXXXXXXXXXXXXXX XVI. ÉVFOLYAM. XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

12-338. FELELŐS SZERKESZTŐ: OKT.
SZÁM Dr. ERŐS SÁNDOR UDV. ÉPÍTŐMESTER, IPARTEST. ALELNÖK 11.

Egyes szám ára 4 korona. Tagok a tagdíj ellenében ingyen kapják.

Tartalom: Az ipartestület 1919-ik és 1920-ik évi működéséről szóló jelentés.

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában! Hmen.

JELENTÉS

az ipartestület 1919. évi működéséről.

Tisztelt Közgyűlés!

Izzó hangulat, forradalmi légkör fogta körül a tagtársakat, midőn a rendkívüli közgyűlésen a jelenlegi előljáráságot megválasztotta, s nagy reményeket: az építőipar szomorú helyzetének gyökeres megváltoztatását, az építőiparosok inséges viszonyainak gyógyulását várta működésünktől. Sajnos a reménységeket nem válthattuk valóra. Az építőipar stagnálásának okai nem az ipartestületben, nem ennek vezetésében rejlenek, hanem az a közállapotoknak, az általános politikai és gazdasági helyzetnek természet-szerű következményei.

Az építőipar létalapját békés viszonyok, rendezett gazdasági állapotok és produktív termelési lehetőségek képezik, már pedig az elmúlt évben bekötött szemmel rohamosan futottunk a forradalom lejtőjén a társadalmi züllöttség, a gazdasági termelés csődjének feneketlen örvényébe.

A hosszan elnyúló háború a kedélyeket kifárasztotta, az ipari munkásnép széles rétegeinek fizikai és erkölcsi erejét az áruuzsorások és a tartós nélkülözés megőrlték és fogékonná tették a destruktív eszmék iránt.

Midőn az ipartestület vezetését átvettük, a legjobb szándékkal és buzgalommal iparkodtunk az építőiparosok ügyét szolgálni, de fáradozásunk az országos felfordulás következtében alig mutatott fel eredményeket. Engedtések meg, hogy szerény működésünkről az alábbiakban megtehesük jelentésünket.

Az építőipar helyzete. A leszerelés elrendelésével az a remény táplált, hogy a háború befejeződött, s az 1919. év tavaszán — ha szerény keretek között is — végre megindulhat az építkezés. A Wekerle- és Szerényi-kormányok még a forradalom előtt programokat dolgoztak ki a közmunkák felvételére, hogy a háború befejezése után hazakerülő munkászekek részére munkaalkalmak álljanak készen s ezért a leszerelés után a hatóságok fontos feladatuknak tekintették, hogy a munkátlanság és lakáshiány enyhítésére az építkezések megindíttassanak. Főleg a Budapest területén és környékén lévő katonai barakkok lakásokká való átalakítása és a kaszárnyák tatarozási munkálatai voltak az első lépések az építőipar megindításához. Az iparosok kedvvel és örömmel fogtak a munkákhoz, azonban alig jutottak a kezdet állapotába, midőn március 21-én kikiáltották a tanácsköztársaságot. A kétségbeejtő külpolitikai helyzet folytán tehetetlenül fogadták az új rendszert, de már nyolc napi uralom után megdermedve látták az iparosok, hogy az új rendszer az egyéni szorgalomnak és egyéni érvényesülésnek megfojtását, az önálló iparosok kiirtását tűzte ki céljául.

A tanácsköztársaság első teendői közé tartozott a **házak köztulajdonba vétele**. Ezzel a magánépítkezés teljesen megszűnt.

Az építkezések irányítására egy központi és az egyes kerületekben műszaki hivatalokat állítottak fel, melyeknek élére legtöbb esetben tapasztalatlan, gyakran pedig szakképzettséggel nem bíró egyéneket tettek. A szovjeturalom alatt az építkezés kisebb átalakításokra és a legszükségesebb javítási munkálatokra szorított, bár a háborús évek folyamán a budapesti házak túlnyomó része el volt hanyagolva, megrongálódott és javításra szorult. Egyrészt az építőanyagok hiánya, másrészt a teljes csődöt mondott szovjetadminisztráció lehetetlenné tette a szociális termelést. A tanácsrendszer garázdálkodása annyira lerombolta az ipart, hogy feltámasztásáról belátható időn belül nem is reménykedhetünk.

* * *

A termelés leromlása. A termelés csődje felé az első lépést a Károlyi-kormány tette meg. Midőn a szociálisták a kereskedelemügyi miniszteri székbe Garami Ernőt ültették, a szakszervezetek első teendője a munkabérek emelése volt. Ebben a kollektívszerződés ellenétes kikötései sem gátolták őket. Az első forradalom alatt 50%-al emelkedtek a munkabérek. Garami Ernő egymásután bocsájtotta ki a munkásság érdekeit egyoldalul szolgáló rendelkezéseket, amelyek nem számoltak a magyar ipar teherbíró képes-

ségével
kezdet
minisz
bénítá
kikiált
R
ban p
szerel
avatot
rends
az ell
A mu
sok o
szorg
pított
8-50
8 óra
s ezé
tottak
elhang
hoz
A feg
leront
segél
105 P
képes
hetés
keves
több
ujból
mutat
gyár
ugyar

gazda
munk
4790
ujabb
vezet

ségével, s ezek hatása alatt a munkakedv és a termelés csökkenni kezdettek. **Az üzemi választmányok** megalakítását elrendelő miniszteri rendelet kezdete volt a munkaadó fegyelmi jogának megbénítására, s az első állomása a szocializálásnak. A proletárdiktatura kikiáltása után a magántulajdont azonnal megszüntették.

Rendeletileg a husznál több munkást foglalkoztató, a valóságban pedig mindazon üzemeket szocializálták, amelyek hasznos felszereléssel és anyaggal voltak ellátva. Az üzemek éléről a szakavatott tulajdonosokat legtöbb esetben elmozdították, s helyükbe rendszerint a munkásság közül **termelési biztost** neveztek ki, akit az ellenőrző munkástanács volt hivatva munkájában támogatni. A munkásokat két kategóriába: a szakmunkások és segédmunkások osztályába sorozták, s tekintet nélkül az egyéni képességre és szorgalomra, az egyes osztályokra nézve egységes munkabért állapítottak meg. Az akkord rendszert eltörölték. A szakmunkás részére 8-50 K, a segédmunkás részére 6 K órabér lett megállapítva, napi 8 órai munkaidővel. **A munkástanácsot** a munkásság választotta, s ezért a munkástanács-tagok a választóikkal függő helyzetbe jutottak. A munkástanács tagjai szerszámjaikat és munkahelyeiket elhagyták, s az adminisztratív ügyek vezetését igyekeztek magukhoz ragadni. Ezt a helyzetet a munkásság rossz szemmel nézte. A fegyelem gyors ütemben lazult, a munkakedvet pedig teljesen lerontotta az egységes órabérrendszer, valamint a **munkánélküli segélyek** intézményes bevezetése. A munkánélküli egyének heti 105 K segélyt kaptak. Olyan családoknak, melyekben 3—4 munkaképes családtag volt, munka nélkül is biztosítva volt a megélhetése. Ezért senki sem akart dolgozni. A termelés napról-napra kevesebb és drágább lett, úgy, hogy a kormány kénytelen volt a többet termelő munkásnak prémiumot ígérni és az akkordmunka újból való bevezetése iránt intézkedni. A termelés teljes csődjét mutatja pl. a téglagyártás, ahol a proletárdiktatura kitörése előtt a gyár 1000 drb téglát 340 koronáért adott el, míg a kommün alatt ugyanezen téglamennyiség előállítási költsége 1700 kor.-ba került.

* * *

A munkásbiztosítás revíziója. A háború folytán előállott gazdasági eltolódások és a pénz értékének csökkenése folytán a munkásbiztosítási törvényt módosító, 1918. év elején életbelépett 4790/917. M. E. számú rendelet alig egy évi alkalmazás után újabb revízióra szorult. A népköztársaság ideje alatt a pénztárak vezetősége és a munkásérdekeltségek újabb szociális intézkedések

felvételét kérték, amelyeket a proletárdiktatura megalakulása után a kormányzótanács meg is valósított. A törvény hatályát az összes munkásokra — beleszámítva az állami alkalmazottakat és a házcseledeket is — kiterjesztette; minden munkás nemcsak betegség, hanem baleset esetére is kötelezőleg biztosítandó. Betegség esetére a kereset nagyságára való tekintet nélkül, a balesetbiztosításnál azonban a kereset csak évi 4800 K-ig számított be. A munkaadókat a pénztárak igazgatásából kizárták. A betegsegélyző pénztári járulékot 6%-ban állapították meg. A munkások balesetbiztosítási járadékát fölemelték.

A tanácskormány bukása után *Friedrich* István miniszterelnöksége alatt úgy az Országos Pénztár, mint a kerületi pénztárak autonómiáját megszüntették és azok államosítását, valamint a tisztviselőknek a szovjeturalom alatt tanúsított magatartásának felülvizsgálását rendelték el.

Ez a rendelkezés a pénztárak alkalmazottai és a szociálista vezetőségben nagy riadalmat okozott, mert tudvalevőleg a pénztárak képezték létesítésük óta a szociálista, utóbb a kommunista izgatások melegágyát. A *Friedrich*-kormányt felváltó kabinet nevében *Huszár* Károly miniszterelnök az autonómiát újból visszaállította s a tisztviselők továbbra is állásukban maradtak.

Az Ipartestületek Országos Szövetsége küldöttség útján — melyben ipartestületünk is részt vett — a rendelet visszavonására kérte a miniszterelnököt, aki megígérte, hogy a nemzetgyűlés revízió alá fogja venni a törvényt.

* * *

Az ipari tisztviselők szolgálati viszonya tárgyában a Károlyi-kormány által kibocsájtott rendelet a tisztviselők felmondási idejét 3, 6 és 12 hónapi időre emelte fel és ezenkívül két évenkénti szolgálat után egy-egy havi fizetést végkielégítésként állapított meg. A rendelet kötelezte a munkaadókat, hogy mindazon tisztviselőiket, akik hadbavonulásuk miatt léptek ki szolgálatukból, ha a leszereléstől számított 4 hét alatt szolgálatra jelentkeznek, tartoznak munkába állítani, illetve végkielégítésben és a felmondási időre járó fizetésben részesíteni.

Ez a rendelet mindazon iparosokra, akik nem foglalkoztak hadiszállítással, rendkívüli terhet rótt. Első sorban tehát az építőiparosokat érte legnagyobb sérelem és megterhelés, mert ezek évek óta maguk is kereset nélkül állottak és nagyrészüket vagyoniuk utolsó roncsaiból tartotta fenn magát. Ezért a rendelet olyirányú módo-

sítását
folytán
a rend
A
lyon k
teket s
kedése

A
intézk
évi IX.
zetét m
tulsúly
terveze

A
létesít
káros
békélte
birásko
törvény
esetén
zált m
juthat
kást, m
a béké
a mun

I
lezajlás
legfont
bálmó
gyalasc
mégis
tartását
kulása,
delte e
testület
be- és
A
Szövets

sítását kértük, hogy azok az iparosok, akik a háborús viszonyok folytán üzemüket korlátozni vagy beszüntetni voltak kénytelenek, a rendelet hatálya alól kivétsenek.

A proletárdiktatura bukása után a Friedrich-kormány hatá-lyon kívül helyezte úgy a szovjet-, mint a Károlyi-féle rendeleteket s a kereskedelmi, illetve az ipartörvény idevonatkozó intéz-kedéseit állította vissza.

* * *

A munkaügyi bíróság. A Károlyi-kormány a szociális intézkedések sorát a munkaügyi bíróságok felállításáról szóló 1918. évi IX. néptörvény kibocsájtásával kezdte meg. A törvény terve-zetét még az előző kormányok készítették el, azonban a munkásság tulsúlyra jutása és diktatorikus hajlama csorbát ütött a törvény-tervezet irányzatán.

A rendelettel kibocsájtott néptörvény a tételes törvénnyel létesített békéltető bizottságoktól a bíraskodás jogát elvette, aminek káros hatása elsősorban a munkásságra háramlott, mert, amíg a békéltető bizottságnál amellet, hogy ugyanazon alapelvek alapján bíraskodtak, mint amelyeken a munkaügyi bíraskodásról alkotott törvény felépül, két-három hét alatt, a kereset veszélyezettsége esetén 48 óra alatt ítéletet kaphatott a munkás, addig a centrali-zált munkaügyi bíróságnál hosszú idő és többszöri tárgyalás után juthat igazához. De ezenkívül még anyagi veszteség is éri a mun-kást, minthogy a bíróság tárgyalási ideje a munkaidőbe esik, míg a békéltető bizottság a munka után fejtette ki működését, tisztán a munkások keresetének kimélése szempontjából.

* * *

Ipartestületünk helyzete. A rendkívüli választó közgyűlés lezajlása után a rendes közgyűlés előkészítéséhez láttunk, melynek legfontosabb tárgyát a rendkívüli közgyűlés által kívánt alapsza-bálmódosítások képezték. Bár ezek beható és hosszadalmas tár-gyalásokat vontak maguk után, az 1919. évi rendes közgyűlést mégis sikerült még március hónapra kitűzni és összehívni. A meg-tartását azonban meghiúsította a szovjetkormány időközi megala-kulása, mely minden munkaadó érdekképviselőt felosztatását ren-delte el és megtiltott minden munkaadói gyűlést. Ettől fogva ipar-testületünk tisztán csak a munkásadminisztráció: a munkakönyvek be- és kijelentésére és a tanoncügyek ellátására szorítkozott.

A tagok egy része a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségének (M. É. M. O. Sz.) építész szakosztályába lépett be,

a kőművesmesterek és iparosok pedig a kommün előtt alakult Budapesti és környéki kőművesmesterek és iparosok szabadszervezetébe tömörültek. Úgy ez a szabadszervezet, mint az ács-munkaadók szabadszervezete érintkezést keresett a kommunista társadalomba való beilleszkedésre, azonban sem a népbiztosságok, sem a szakszervezeti tanács nem ismerték el őket, minthogy munkaadói szervezetek voltak.

Közben az ipartestület összes helyiségeit és felszerelési tárgyait az orosz kommunista párt céljaira lefoglalták s az ipartestületnek 24 óra alatt el kellett hagynia hajlékát. Mivel az ipartestület a kommün alatt csakis a munkások érdekét szolgáló adminisztrációt végezte, a központi munkás- és katonatanács vezetőjénél, Bokányi Dezsőnél felszólalt, hogy helyiségei rendeltetési céljukra tovább megmaradhassanak. E közbenjárás azonban eredménytelen volt és így az ipartestület kénytelen volt az Építőmesterek Szövetségének a VIII. kerületi műszaki hivatal részére lefoglalt udvari helyiségeibe áttenni működését. Itt érte az ipartestületet a belügyi népbiztosság rendelete, melynél fogva az ipartestületek jelentést tartoznak tenni működésükről. Ez az összeírás a feloszlást megelőző lépés volt, amit azonban a tanácskormány már nem tudott végrehajtani, mert július 31-én megbukott.

A véres uralom eltűnése után aránylag csekély károsodás mellett nyomban birtokunkba vettük hajlékunkat. Az előljárást öt hónapi kényszerű hallgatás után augusztus 29-én tartotta első ülését, melyen elhatározta lemondását, minthogy megválasztása óta nagy változások álltak be. A márciusban betiltott közgyűlés megtarthatását október 15-ére kérelmeztük a román megszálló csapatok főparancsnokságától, de nem kaptuk meg az engedélyt, s minthogy közben az év vége felé közeledtünk, célszerűnek mutatkozott azt az 1920. évi közgyűléssel együttesen megtartani, már csak azért is, mert az építőmesterek jelentékeny, számottevő része ezen ipartestületből való kiválását és külön építőmesteri ipartestület alakítását határozta el.

* * *

Ezek után áttérünk ipartestületünk belső életére.

Az alapszabályok módosítása. A rendkívüli közgyűlés lezajlása után azonnal hozzáfogtunk az alapszabályok módosításához, amelynek főbb intézkedései: az ipartestületi tagok előljárási képviselői számának megváltoztatása, az elnök hatáskörének megállapítása, a tagsági díjnak a változott viszonyokhoz mérten való

felemelés utasítása módosítás számána a testüle építőmes nézve sé nek vez magasab leges vá az elnök kisiparos Az elnö vetette.

A adatánál segítése tenni. E építési visszatér Ezen in kitört a ságok n megszün

A lakáspro levő ba kák els tületünk Lakásép tártuk i Ügyünk ségét is szakipa tett, me már kí

A bizott n nál, mi

iparos

felemelése és több apró intézkedés módosítása volt. A közgyűlés utasításaihoz képest az előljárósági képviseletet az alapszabályok módosításában oly módon javasoltuk, hogy minden szakma létszámának megfelelően arányos képviseletet nyerjen. Ez az intézkedés a testület életében káros visszavonásra és ellentétekre vezetett. Az építőmesterek, kőfaragómesterek és ács mesterek kari érdekeire nézve sértőnek találták, hogy a kisiparosok az ipartestület ügyeinek vezetésében ugyanolyan mértékben vegyenek részt, mint a magasabb képzettségű tagok, sőt létszámuk szaporodásával és esetleges váratlan helyzetek következtében őket majorizálhassák. Ezért az elnökség oly módon kívánta az ellentéteket áthidalni, hogy a kisiparosság képviselete állandó számban legyen megállapítva. Az elnökség javaslatát azonban az előljáróság szótöbbséggel elvetette.

A hadviselt tagok katasztere. Másik fontos és sürgős feladatának ismerte az előljáróság a hadból visszatért iparosok felsegítése és munkához juttatása ügyében az eőmunkálatokat megtenni. Elkészítette ezért a hadviselt iparosok kataszterét és az építési hatóságokat megkereste, hogy első sorban a háborúból visszatért iparosokat részesítsék a kiadásra kerülő közmunkákban. Ezen intézkedésünknek sajnos nem lehetett fogantója, mert közbe kitért a kommunizmus, ami úgy az ipartestület, mint az államhatóságok működését megbénította, de egyébként is az önálló ipazüést megszüntette.

A közmunkák kiadása. A kommün megdőlte után az égető lakásprobléma enyhítése ügyében a minisztertanács a környéken levő barakkok lakásokká való átalakítását határozta el, s a munkák első részletét egy építési részvénytársaságnak adta ki. Ipartestületünk erélyes mozgalmat indított ebben az ügyben. Eljártunk a Lakásépítési Miniszteri Biztosnál és a miniszterelnöknél, ahol feltártuk iparosaink sérelmét, melyet a munka kiadásával elkövettek. Ügyünk felkarolására felkértük az Ipartestületek Országos Szövetségét is, amely mellettünk sikra szállva követelte a közmunkáknak szakiparosok között való szétosztását. Eljárásunk eredményre vezetett, mert a munkák legközelebbi részletét versenytárgyalás útján már kizárólag a szakiparosoknak adták ki.

A Budapesti Katonai Építési Osztály vállalkozókat is megbízott munkával és ezért úgy közvetlenül a katonai építési osztálynál, mint később a kereskedelmi miniszteriumnál eljártunk a szakiparosok jogos kívánságainak megvédése ügyében.

A házilagos középítkezések megszüntetése. Mint jelentésünk előző részében előadtuk, a tanácsköztársaság alatt az építkezéseket a hatóságok kommunis üzemben intézték és a tanácsrendszer bukása után továbbra is ilyen módon folytatták. Ezért felkértük a miniszteriumot s a főváros tanácsát, hogy a munkálatok házilagos építését szüntessék be és azokat szakiparosoknak vállalatba adása útján folytassák és fejezzék be. Felterjesztéseink eredménnyel jártak, s ezeket a hatósági munkákat ipartestületi tagok közbenjöttével végezték el.

Óvadék mellőzése a kisebb munkáknál. A szegényebb sorsú építőiparosok s főleg a hadból visszatért testületi tagok érdekében felterjesztéssel éltünk a kereskedelmi miniszteriumnál a 100,000 koronán aluli munkáknál az óvadékok letételének elengedése iránt. Erre vonatkozólag a miniszteriumtól jelentésünk idejéig még nem kaptunk választ.

Az építőiparosok állványfakészleteinek igénybevétele. Országunk túlnyomó részének megszállása folytán az építő- és bányafa szükségletek utánpótlása lehetetlenné vált és ezért a kormány az építőiparosok állványfa készleteinek igénybe vételét rendelte el. Minthogy az építőiparosok állványfa készletei a hosszantartó háború folytán egyrészt romlásnak indultak, másrészt pedig pótolhatók nem voltak, előterjesztéssel éltünk a Fa- és Erdőügyek Kormánybiztosságánál, hogy ezeket a készleteket a lefoglalás alól mentesítse. Kérelmünkre a kereskedelmi miniszterium is közbenjárt a kormánybiztosságnál, amely ígéretet tett, hogy mindazon esetekben, midőn tagjaink igazolják, hogy építkezésük van, a szükséges állványfa mennyiséget az ipartestület előterjesztése alapján mentesíteni fogja az igénybevétel alól.

Szögellátás. A kereskedelmi miniszterium a hadfelszerelési anyagokból megmentett drótokat sodronyszögökké dolgoztatja fel, hogy az iparosságot a szükséges mennyiséggel ellássa. Tagjainkat szükségletük bejelentésére ismételten felhívtuk, de ennek dacára csekély számmal jelentkeztek.

Kisipari hitelakció. A hadból visszatért iparosok talpraállítása érdekében még a Szerényi-kormány készített tervezetet, amelyet a Károlyi-kormány hajtott végre. E szerint a Budapesti Kisipari Hitelszövetkezetnek 12 millió koronát bocsájtott a kormány rendelkezésére, hogy abból 5000 korona erejéig öt év alatt visszafizetendő 4%-os kölcsönöket nyújtson. Minthogy a pénz elértéktelenedése folytán ez az összeg a legtöbb esetben elégtelennek látszott, a

kölcsön-
való kite-
összesen
A kölcs-
mindam-
és a k-
hitelakci-
módosít-
gesnek
a rászor-

Ü-
tésünk-
építőipa-
segélyh-
melyet
fizetné-

A-
semmis-
kedett,
ságból-
letek O-
auguszt-
Minthog-
számott-
rülésber-

A-
A polit-
mert a-
szakosz-
élére h-
lyében

”
küldöz-
pestre
külözes-
a buda-
adomán-
maguk-
ismertü-

A

kölcsönbíráló bizottság ülésén a kölcsönöknek 10,000 koronáig való kiterjesztését kértük. Jelentésünk idejéig negyvenöt iparos tagunk összesen negyedmillió korona kölcsönt kért ipartestületünk útján. A kölcsönkérvényeket soron kívül terjesztettük fel a hitelakcióhoz, mindamellet a szovjeturalom megakadályozta a kérelmek elintézését és a kölcsönök folyósítását. A proletárdiktatura bukása után a hitelakció újból való megindítását kértük és rámutattunk azokra a módosításokra, melyeket az akció gyors lebonyolításához szükségesnek tartottunk. A hitelakció újból megindult, s reméljük, hogy a rászoruló tagjaink hasznát fogják látni.

Üzemszünetelési segély. A kamarához intézett felterjesztésünkben rámutattunk arra, hogy az általános pangás miatt az építőiparosoknak megélhetésük biztosítására — a munkanélküli segélyhez hasonlóan — üzemszünetelési segélyre van szükségük, melyet később az ipartestületek által kezelendő segélyalapra visszafizetnének.

Az iparosok politikai pártja. A tanácsköztársaság megsemmisítő elnyomása, mellyel az iparososztály megfojtására törekedett, e rendszer bukása után elemi erővel váltotta ki az iparoságból a szabadság, az önállóság iránti életösztönt. Az Ipartestületek Országos Szövetsége a budapesti ipartestületek bevonásával augusztus hónapban megalakította az Iparosok Politikai Pártját. Minthogy az iparosságot az elmúlt évtizedek alatt nem tartották számottevő tényezőnek, ipari és gazdasági érdekeit politikai tömörülésben szervezkezve látta megvalósítandónak.

A kézmű- és kisipari miniszteri biztosság felállítása. A politikai szervezkezésnek hamarosan eredménye mutatkozott, mert a kormány a régebbi idő óta sürgetett és megígért kisipari szakosztályt a kereskedelmi minisztérium keretében megszervezte, élére helyettes államtitkárt és Pálfy Dániel szegedi iparos személyében miniszteri biztost állított.

„Pro Transsylvania“. A román megszállás által Erdélyből kiüldözött véreink pusztán kézzel kényszerültek otthagyni, s Budapestre menekültek, ahol kereset nélkül jövedelem hiányában, nélkülözések között tengetik számkivetett életüket. Felsegélyezésükre a budapesti ipartestületek mozgalmat indítottak és természetbeni adományaikkal siettek szeretetüket leróni. Bár az építőiparosok maguk is küzdelmes életet folytatnak, mégis kötelességünknek ismertük, hogy tagjaink között gyűjtést indítsunk részükre.

A munkaföltételek módosítása. Részint az élelmiszerek

árainak emelkedése, de leginkább a hatalmi eltolódás kényszerhatása alatt az 1918. év decemberében kötött kollektív szerződésben megállapított *kőművesmunkabérek*et revízió alá kellett venni, s az Építőmesterek Szövetsége — az ipartestület és a kőművesmesterek szervezetének bevonásával — az 1919. év március első felében azokat átlag 50%-kal felemelte.

Az *ácsiparban* létesítendő kollektív szerződés megkötése iránt az ácssegédek szakszervezete 1918 december elején megkereste az Ácsmesterek Szövetségét. A megállapodások befejezésükhöz közeledtek, midőn az ipartestület januári rendkívüli közgyűlésének a kollektív szerződések kötése ügyében elfoglalt álláspontja miatt a tárgyalásokat meg kellett szakítani, s csak két hónap múlva lehetett az elejtett fonalat újból felvenni. Ekkor azonban a segédek megbízottai a munkateljesítményre és a munkabérekre vonatkozó megállapodásokat megváltoztatták és a munkaadói érdekeltségre nézve kedvezőtlenebb feltételek mellett kötötték meg az ács kollektív szerződést.

Alig fejeződtek be a tárgyalások, a munkásdiktatura szabályozta a munkaviszonyokat; a munkaidőt napi 8 órában, a munkabéreket egységesen állapítván meg a különböző szakmákra nézve.

A proletárdiktatura bukása után az építőiparosok a jogfolytonosság alapjára helyezkedtek: a márciusban megállapított munkabéreket állították vissza, eltérően a gyáriparosoktól, akik csak a szovjetbérek felét fizették.

A munkabérek és munkafeltételek egységes irányítása.

Megfigyeléseink szerint a munkabérek állandó emelkedését nem csupán az élelmiszerek drágulása, hanem az a körülmény is okozza, hogy a különböző szakmai érdekeltségek között nem lévén meg az összeköttetés, az egyes szakmabeli munkások állandóan a másik iparágban fizetett magasabb munkabérekre hivatkozva értek el bér-emelést. Ezért az Ipartestületek Országos Szövetségében mozgalmat kezdeményeztünk a munkafeltételek és munkabérek összehangzatra hozatala érdekében. Ennek a kérdésnek megfontolása más irányban is felmerült és a Gyáriparosok Országos Szövetségében szaktanácskozást tartottak. Azonban a gyárosok képviselőinek észrevételei folytán az ügyet egyelőre levették a napirendről.

Közlemények. Évkönyv. Bár hivatalba lépésünk idejében Ipartestületünk zilált anyagi helyzetben volt, hivatalos lapunknak a *Közlemények*-nek kiadásában csak a kommunizmus ideje alatt állott be kényszerű szünetelés. A tagjaink által annyira kedvelt *Évkönyv*-et

azonban sajnálatunkra nem rendezhettük sajtó alá, mert ebben részben a hihetetlenül megdrágult nyomdai költségek, részben pedig az ipartestület működését megbénított szovjeturalom megakadályozta az elnökséget.

Vagyoni helyzetünk. Az építőiparnak öt év óta tartó szünetelése és a tagok nagy részének hadbavonulása folytán megválasztásunk időpontjában az ipartestület nyomasztó anyagi viszonyok között volt, miért is az előjáróság kénytelen volt a tagsági díjat — amely már a háború előtt sem fedezte a szükségleteket — a közgyűlés utólagos jóváhagyása reményében fölemelni. De a fölemelt tagsági díj mellett is csak azért tudtuk a vagyoni helyzetet rendezni, mert egyrészt a személyzetet a legnélkülözhetetlenebb számra csökkentettük s a gazdálkodásnál a legtakarékosabban jártunk el, másrészt pedig a Munkavezetők Könyvtárában nem várt nagy forgalom keletkezett; a könyvek eladásából 40,000 koronát meghaladó összeg folyt be.

Midőn visszaadjuk megbízatásunkat a t. Közgyűlésnek, az ipartestület külső, — idegenekkel szemben fennállott — tartozásai kiegyenlítve s az ipartestület pénzkészlettel van ellátva.

A testület ügykezeléséről a következő adatok számolnak be:

Tagjaink száma az 1919. év végével:

építőmester	319	építési vállalkozó	3
kőművesmester	210	kőművesiparos	136
kőfaragómester	20	kőfaragóiparos	21
ácsmester	58	ácsiparos	31
beton-építőiparos	22	<u>összesen:</u>	<u>819</u>

Uj tagul évközben belépett:

építőmester	28	kőművesiparos	19
kőművesmester	30	ácsiparos	5
ácsmester	3	beton-építőiparos	1
kőfaragóiparos	2	<u>összesen:</u>	<u>88</u>

Iparával felhagyott:

építőmester	14	kőművesiparos	6
kőművesmester	5	ácsiparos	2
ácsmester	3	kőfaragóiparos	1
		<u>összesen:</u>	<u>29</u>

Ezek közül meghalt ... 10.

Az iroda ügyforgalmát az alábbi adatok tüntetik fel:

Érkezett 1048 ügydarab, mely mind elintéztetett;
10 előjárósági ülésben 129 ügydarab intéztetett el.

Szakosztályi ülések száma ... 2

Bizottsági értekezletek száma 21

Elküldött levelek száma ... 2159

Szegődöttünk:

Szabadítottunk:

Megszűnt:

kőműves ... 95

kőműves ... 162

kőműves ... 26

kőfaragó ... 2

kőfaragó ... 4

kőfaragó ... —

ács ... 12

ács ... 16

ács ... —

összesen: 109

összesen: 182

összesen: 26

tanoncot.

tanoncot.

tanoncszerződés.

Tanoncaink létszáma az év végével:

kőműves 271, ács 27, kőfaragó 4, összesen 302.

Munkakönyvet kiállítottunk ... 352 eredetit,
241 másodlatit,

összesen: 593

Elveszett munkakönyvet köröztettünk 152

Munkaváltozás előfordult ... 6239

A be- és kijelentések száma ... 9649

Uj törzslapot kiállítottunk ... 526

Alkalmazásban állott december 31-én:

kőművesszakmában: a *kőfaragószakmá-*

rajzoló és irodai

ban:

az ácsszakmában:

alkalmazott ... 58

rajzoló ... 3

rajzoló ... 5

munkavezető ... 80

munkavezető ... 7

munkavezető ... 16

segéd ... 617

segéd ... 32

segéd ... 275

állásoló ... 122

összesen: 42

összesen: 296

összesen: 877

Számadásainkat a számvizsgálók havonként átvizsgálták, a számadási okmányokat a mellék- és főkönyvekkel tételről-tételre összehasonlították és úgy a részleges, mint a zárószámadásokat teljes rendben találták.

Kérjük a t. Közgyűlést, hogy jelentésünket tudomásul venni és úgy a részünkre, mint a pénztáros és számvizsgálók részére a felmentvényt megadni sziveskedjék.

Budapest, 1920 március 15-én.

Bloch Leó

ügyvezető alelnök.

Pucher István

elnök.

Fridrich F. Géza

jegyző.

JELENTÉS

az ipartestület 1920. évi működéséről.

Tisztelt Közgyűlés!

Nagy katasztrófán ment keresztül hazánk azóta, hogy legutóljára együtt voltunk. Országunkat a prédára leső szomszédaink darabokra szaggatták, hazánknak az ipari termelés, a közgazdasági élet fentartása és fejlesztése szempontjából legértékesebb részeit letördelték s egy olyan békeszerződést kényszerítettek ránk, mely gazdasági életünkre tartós bénulást jelent. Hogy mily végzetes ez a veszteség ránk magyarokra, azt legjobban tudjuk, azt legjobban érezzük mi, építőiparosok, mert az országunkat ért szerencsétlenség első sorban minket bénított meg s legelőbb a mi reményünket ölte meg; azt a reményt, hogy a hat éves háborús pangás után jobb sors, szebb jövő áll előttünk. Az építőiparos feladata az alkotás, a kultura meghonosítása és terjesztése. Mi mindnyájan át vagyunk ettől a tudattól hatva, nekünk a vérünkbe van oltva, hogy csonka Magyarország nem ország s ezért különbség nélkül készülünk hazánk területi integritásának visszaállítására.

Legutolsó közgyűlésünk óta ipartestületünk is nagy rázkódtatáson ment át, mely azt eredményezte, hogy testületünk harmincöt évet egysége, egy emberöltőn át fejlesztett munkás élete, a mai napon megszűnik.

Úgy az országos tragédiának, mint ebben a szűkebb közösségben rejlett egységes erő fölbomlásának egyazon oka van: a forradalom. A forradalom révén játszotta el országunk ezer éves területi egységét, a forradalom okozta ipartestületünk részekre való széthullását is. A forradalmi hang és lendület váltotta ki azt a folyamatot, melynek utolsó szakában ránk hárult az ipartestület ügyeinek vezetése. Nem a közgyűlés bizalma folytán, nem is saját elhatározásunkból vettük át ezt a vezetést, hanem ez annak az építő munkának volt következménye, melyet az ország a kommunizmus bukása után a régi állapotok visszaállításával megkezdett. Minthogy a kormányhatalom minden egyesületre nézve elrendelte a régi vezetőségek visszahelyezését, a IV. kerületi előljáróság ipartestületünkben is a forradalom előtt választott előljáróságot helyezte vissza az ipartestület élére.

Visszahelyezésünket rövid időre szóló, átmeneti jellegűnek tekintettük, mert az építőmesterek ekkor már elhatározták ezen ipartestületből való kiválásukat. Ezért új alkotások lehetőségével nem foglalkozhattunk, hanem feladatunkat csak az képezte, hogy

átvezessük az ipartestületet azon a rövid időszakon, amíg a szétválási folyamat lepereg.

Hivatalos lapunk, a Közlemények útján kimerítően ismertettük tagjainkkal azokat a fontosabb ügyeket, mely őket közelebbről érintette s ezért jelentésünket rövidre fogva terjesztjük a t. Közgyűlés elé.

* * *

Az általános helyzet. A veszített háború és a kommunizmus folytán előállott közgazdasági viszonyok teljesen alkalmatlanok voltak arra, hogy az építőiparban a várva várt fordulat beálljon: a termelő munka megindulhasson. A munkabérek és az anyagárak drágaságán kívül az anyagok hiánya nagyban hozzájárult az építőipar stagnálásához. A csekély termelést a lánckereskedők igyekeztek megszerezni, miáltal az iparosok vállalkozását gátolták.

Az építőipar tulajdonképeni alapját a magánépítkezés képezi. Ennek megindítása azonban teljesen lehetetlen volt, mert a pénzértéktelensége és az árak magassága, viszont ezekkel szemben a házbéreknek a háború előtti összegekben való megrögzítése és a közüzemi terhek megsokszorozása olyan helyzetet teremtettek, hogy a háztulajdonosok csak a leghalaszthatatlanabb javítási és tatarozási munkákra adtak megbízást.

Az építőipar helyzetén csak az állam segíthetett volna a közmunkák megindításával, ami által kettős bajt orvosolt volna: a munkanélküliségen és a lakásinségen enyhített volna. Tett is kísérletet az államhatalom e bajok narkotizálására, amennyiben a Budapest környékén levő katonai barakkokat lakásokká alakította, legutóbb pedig új szükséglakások építtetésével kívánt a menekültek elhelyezéséről gondoskodni. Ezek a munkák azonban közel sem elégségesek arra, hogy az építőipart fölsegítsék.

Iparkamarai képviselőtünk. Amikor az ipartestület vezetését átvettük, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara megújítását rendelte el a kormány. A kamarai választások előkészítésére alakult block munkájába sikerült bekapcsolódnunk, ami azt eredményezte, hogy az építőiparosok közül három: egy építőmester, egy ács- és egy kőfaragómester jutott be a kamarába. Ipartestületünk kezdeményezése folytán a lezajlott választásokon történt meg először, hogy a választói igazolványokat az ipartestületek kiválthatták tagjaik részére, miáltal egyrészt az iparosokat fölösleges futkosástól kímélték meg, másrészt a választást szélesebb rétegekre terjesztették ki.

Az ipartörvény revíziója. A kormány a kézműiparosság évtizedes kivánságának eleget kívánván tenni, revízió alá vette az ipartörvényt és hozzászólás végett az ipari érdekképviselőknek megküldötte tervezetét. Ipartestületünk jegyzője útján élénk részt vett a javaslat tárgyalásain és a miniszteri tanácskozásokon figyelembe vették észrevételeit.

Az építőipari törvénytervezet előkészítése. Hivatalbalépésünk után első teendők volt a képesítés nélküli és a részvénytársasági formában működő u. n. „építési vállalkozók“ elleni harc megindítása. A kormányhoz részletesen kidolgozott emlékiratot nyújtottunk be az építési vállalkozásnak rendeleti úton való sürgős szabályozása iránt. Hogy fölterjesztésünk nagyobb eredménnyel járjon, széleskörű mozgalmat indítottunk, melybe a rokonszakmákat is bevontuk és külön jártunk el az egyes illetékes minisztériumoknál is, hogy a megoldást siettessük. Fáradozásunk nem is maradt eredmény nélkül, mert a kormány napirendre tűzte a kérdés tárgyalását. Egyes érdekeltségek keresztező működése folytán azonban a sürgős megoldás elhalasztott, mert az egész építőipar törvényvel való szabályozásához ragaszkodtak. Az érdekelt ipari körök részletes tárgyalás keretében kifejezést adtak véleményeiknek, hogy azonban mikor kerül a javaslat a nemzetgyűlés elé, azt a jövő fogja megmutatni. Addig az építő vállalkozók nyugodtan folytathatják az építőiparosokat megbénító káros működésüket.

A közszállítási szabályzat módosítása. Az eltolódott értékviszonyok és az ipari termelés csökkenése szükségessé tette a közszállítási szabályzat és szabályrendelet némely intézkedéseinek módosítását, miért is a kereskedelmi minisztérium szaktanácskozást hívott össze. Ipartestületünk főbb kivánságai arra terjedtek ki, hogy a szabad kézből vagy szűkebb versenytárgyaláson kiadható munkák összege az eddigi 5000 koronáról 50,000 koronára emeltessék fel; a kiirási műveletek egységes vezetésére és irányítására a szakiparosság bevonásával alakított miniszteriális szakbizottságok (jury) alakíttassanak, melyek a reális középérték alapján itéljék oda a munkákat.

Munkaalkalom teremtése az építőiparosok részére. Mint-hogy új építkezésekre belátható időn belül számítani nem lehet, az Építőiparosok Országos Szövetsége mozgalmat kezdeményezett az iránt, hogy a kormány rendelje el az épületeknek hatósági felülvizsgálását és azokat a hibákat, melyek a közbiztonságot és a közegészséget veszélyeztetik, a hatóság az építőiparosokkal javít-

tassa ki. Tekintettel azonban arra, hogy a házbéremelés tilalma folytán a háztulajdonosok ezen javítások fedezésére nem bírnak elegendő házbérijövedelemmel, másrészt a házterhek oly magasak, hogy azok a házbérijövedelmet ugyyszólván teljesen fölemésztik: hívjon össze a kormány miniszterközi szaktanácskozást, melyen az érdekeltség bevonásával keressék meg azokat a módozatokat, melyek mellett célunk megvalósítható legyen. A miniszterium részéről megértéssel fogadták kívánságunkat, melyet emlékirat alakjában a rokontestületekkel együtt felterjesztettünk.

Építési anyaggal való ellátás. Már a tavasz elején panaszszal fordultak hozzánk egyes tagjaink, hogy a budapesti piacon a normális forgalomban nem lehet cementet kapni, mert a cementet részint kiszállítják külföldre, részint pedig a detail-kereskedelem kaparintja kezei közé, hogy az iparosoknak uzsora áron átadja. Ezért a kereskedelmi miniszterium figyelmét föl hívtuk a helyzetre és orvoslást kértünk. A miniszterium azután a több oldalról odaérkezett panaszok alapján úgy a cement-, mint a mésztermelés $\frac{1}{3}$ részét lefoglalta, és az anyagok szétosztására a miniszterium kebelében cement- és mészelosztó bizottságot szervezett. A kicsinyben való ellátással az Iparosok Országos Központi Szövetkezetét bízta meg, mely a helybeli szükséglet elbírálására viszont ipartestületünket kérte föl. Ipartestületünk szeretettel vette kezébe az elosztás fáradságos munkáját, melyet az e célra alakított anyagelosztó bizottság utján fejt ki. Sok utánjárás után nagyobb mennyiségű sodronyszöveget sikerült tagjaink részére szerezni, akik között egy vagonnál többet osztottunk szét a részesedők meglegedésére.

A tanoncoktatás idejének áthelyezése. Azoknak a túlzó szociális kivánságoknak a hatása folytán, melyek a Károlyi-forradalom alatt burjánzottak föl, a kormány az iparostanoncok oktatási idejét teljesen a délutáni órákra helyezte át, miáltal az iparosság ellenhatását váltotta ki, mert a tanoncok hetenként három teljes délutánt töltenek távol a munkától. Tagjainkat ezidő szerint nem igen érintette ez a kérdés, mert alig foglalkoztatnak tanoncot, a rendelkezés káros hatását azonban azonnal átéreznék, ha az építkezés megindulna, mert akkor tapasztalniok kellene, milyen hátrányos helyzetet teremtene a tanoncoknak egész délután való elmaradása, aminek következtében a napszámos személyzet egy részét foglalkoztatni sem tudnák. Ezért Ipartestületünk csatlakozott a fővárosi ipartestületek azon mozgalmához, mely a tanoncoktatási időnek a munka utánra való visszahelyezését szorgalmazta.

Az állványfakészletek mentesítése iránt még az előző elöljáróság tette meg az intézkedéseket. Az általa folytatott tárgyalások és iratváltások teljes eredményre vezettek, mert az erdő- és faügyek országos kormánybiztosa teljes mértékben hely adott előterjesztésünknek.

A menekültek fölsegítése ügyében gyűjtést indítottunk tagjaink között, akik tőlük telhetőleg segítségükre siettek hányatott honfitársaiknak.

A menekült tisztviselők átképzése. A kultuskormány a menekült tisztviselőket a műszaki pályákra, ezek között az építőipar terére kívánta terelni. Tekintettel arra, hogy az építőiparosok a háború kitörése óta munka nélkül vannak, a menekültek jól felfogott érdekét is szem előtt tartva, a műszaki egyesületekkel közös fölterjesztésben rámutattunk a kormány téves intézkedésére.

Területi integritás. Magyarország Területi Épségének Védelmi Ligája a külföld fölvilágosítása céljából az elszakított területeken levő magyar művészeti alkotások ismertetésére könyveket íratott, amely munkákhoz az Építőmunkavezetők Könyvtárában közzétett illusztrációk közül több képet átvett és ezek kliséinek kölcsönadását kérte. Ipartestületünk örömmel tett eleget a kívánságnak.

A területvédő liga céljait előmozdítandó, beléptünk az alapító tagok sorába és tagjainkat fölhivtuk a csatlakozásra.

A kontárok üldözése tekintetében a legnagyobb eréllyel jártunk el. A kihágási tárgyalásokon képviseltük a vádat, miáltal elértük, hogy majd minden esetben marasztaló ítéleteket hoztak az eljáró rendőri büntető bíróságok.

Munkásviszonyok. Az építési évad kezdetekor az építőipari munkaadó szövetségek elhatározták, hogy visszaállítják a régi munkaidőt, mely a nyári idő alatt napi $9\frac{1}{2}$, a téli időszakban $8\frac{1}{2}$ órai vagy ennél is rövidebb napi munkaidőt tartalmaz. A kőmives- és ácsiparban keresztül is vitték ezt a határozatot, a kőfaragó munkaadók azonban határozatlan eljárásukkal azt érték el, hogy a legnagyobb munkahelyen, a Seenger-féle telepen az egész építési évad alatt szünetelt a termelő munka.

Kinevezések. Örömmel és büszkeséggel jelentjük, hogy a kormány dr. *Lipták Pál* építész-tudor, építőmesterrel töltötte be a kereskedelmi miniszteri államtitkári széket. Viszont az építőmesteri képzettség megvizsgálására szervezett bizottságba tagjaink közül *Ziegler Géza* építőmester alelnöknek, *Dávid Károly* építőmester bizottsági tagnak, *Szerenchy Géza* építőmester pedig a kőmives-, kőfaragó- és ácsmesteri vizsgáló bizottság tagjává neveztetett ki.

Halottaink. Végül kegyelettel emlékezünk meg a lefolyt évben elhalt tagtársainkról, akiket részvétellel kísértünk utolsó útjukra és akiknek emlékét kegyelettel őrizzük.

Meghaltak :

Mödlagl Ferenc kőművesmester 1920 január 25-én,
Piszniczky K. Lajos ácsmester,
Kerékjártó József ácsmester 1920 április 4-én,
Lőrincz Lajos építőmester 1920 április 12-én,
Kauser Gyula építőmester 1920 május 25-én,
Antony István kőfaragómester 1920 július 27-én,
Bachmann Antal építőmester 1920 augusztus 20-án,
Szabó József kőművesmester 1920 szeptember 10-én.

Az adminisztratív működés és a zárószámadások tekintetében nem terjeszthetünk elő beszámolót, mert idevonatkozólag mindaddig folytatni kell a munkát, míg az egyes ipartestületek véglegesen meg nem alakultak és meg nem kezdik külön működésüket. E tekintetben a likvidáló bizottság fog jelentést tenni az e célra összehívott közgyűlés előtt.

Tisztelt közgyűlés!

Ez az utolsó közgyűlés, melyet a Budapesti Építőmesterek, Kőműves-, Kőfaragó- és Ácsmesterek Ipartestülete tart. A mai közgyűlés feladata, hogy az ipartestület életének fonalát elvágja. Az eltelt három évtizedet meghaladó idő alatt higgadt tárgyalások mellett, érvekkel való meggyőzés alapján folyt az a munka, mellyel az építőipar fejlődését előbbre vivő olyan kulturális eredményeket értünk el, melyek által a hazai ipartestületek élére emelkedtünk, és úgy az ipari és egyesületi életben, mint a hatóságok részéről általános elismerést és tekintélyt vívott ki magának ipartestületünk.

Reméljük és kívánjuk, hogy azután a krízis után, melyen ez az ipartestület átment, a különálló utódipartestületekben az egyes érdekeltségek nagyobb mértékben találják meg boldogulásuk és érvényesülésük lehetőségét és meg fogják találni azokat az utakat, melyek a közös célok eléréséhez szükséges összhangot, kölcsönös megbecsülést és megértést lehetővé fogják tenni.

Kérjük jelentésünk tudomásul vételét.

Budapest, 1920 október 8-án.

Dr. Erős Sándor
alelnök.

Klenovits Antal
elnök.

Fridrich F. Géza
jegyző.